แนวทางการจัดการเพื่อเพิ่มศักยภาพให้แก่ศูนย์การเรียนชุมชน ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนเขตพระโขนง สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

Management Guidelines to Maximize Potential of Community Learning Center in Phakhanong Non - Formal Education District Control by Ministry of Education

ณัฐพล ลียิ่งพิบูล

ภาควิชาบริหารจัดการสถาปัตยกรรม

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต ปุทมธานี 12121

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษารูปแบบกิจกรรมของผู้ใช้งานที่เกิดขึ้นภายในศูนย์การเรียนชุมชน รวมถึงศึกษาความต้องการเพิ่มเติมในเรื่องต่าง ๆ ของผู้ใช้งานในศูนย์การเรียนชุมชน และเสนอแนวทางการจัดการในด้านต่าง ๆ เพื่อเพิ่มศักยภาพให้แก่ศูนย์การเรียนชุมชน โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนที่ลงทะเบียนเรียนในหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) จำนวน 300 คน และผู้พักอาศัยในบริเวณโดยรอบศูนย์การเรียนชุมชนที่เลือกศึกษา จำนวน 100 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยร้อยละ และการอภิปรายผลด้วยการวิเคราะห์สังกัป (concept) ผลการวิจัยพบว่า วัตถุประสงค์หลัก ๆ ในการเข้าไปใช้พื้นที่ภายในศูนย์การเรียนชุมชนของผู้ใช้งาน คือ เพื่อเรียนหนังสือหลักสูตรของการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) รองลงไปคือ ใช้พื้นที่ในการจัดกิจกรรมเนื่องในโอกาสสำคัญต่าง ๆ นอกจากนี้ ควรเพิ่มเติมในส่วนของกิจกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาเล่าเรียนและองค์ความรู้ ต่าง ๆ รวมถึงปรับเปลี่ยนแนวทางการจัดการทั้งในด้านบุคคล เช่น เพิ่มเติมในส่วนของบุคลากรต่าง ๆ เช่น ครูผู้สอนที่มีคุณภาพ แนวทางการจัดการด้านอาคารสถานที่ เช่น สถานที่ตั้งศูนย์การเรียนชุมชนควรมีพื้นที่ตั้งอยู่ในแหล่งชุมชน เข้าถึงได้ง่าย และมีอุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ ที่พร้อมและเพียงพอต่อการใช้งาน และแนวทางการจัดการด้านแผนงานดำเนินโครงการ เช่น ใช้วิธีการที่เหมาะสมในการประชาสัมพันธ์หรือดึงดูดให้บุคคลภายนอกเข้ามาใช้งานศูนย์การเรียนชุมชนให้มากยิ่งขึ้น โดยแนวทางดังกล่าวข้างต้น จะช่วยเพิ่มศักยภาพให้แก่ศูนย์การเรียนชุมชน รวมถึงกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาชุมชน

คำสำคัญ: ศูนย์การเรียนชุมชน การจัดการ ศักยภาพ

Abstract

The purposes of this research are to study activities and needs of users in Community Learning Centers, to submit management guidelines to maximize potential of Community Learning Centers. The sample of this research is 300 students who study in non - formal education curriculum and 100 peoples who live around Community Learning Centers. Questionnaires were distributed for data collection. Data were analyzed using percentage and concept analysis. The research result found that the main purposes of users in Community Learning Centers is study in non - formal education curriculum and use spaces for activities in different occasion, in addition, should increase activities that concern with educations and knowledges. Changeover people management guidelines such as increase quality teachers, place management guidelines such as site of Community Learning Centers should be located in community area that is simply approached and should have enough equipments for users. Finally, process management guidelines such as use procedures for public relations and attracting more people to come to use the Community Learning Centers should be available. This guideline will increase the maximum potential of Community Learning Centers and encourage learning and developing the community.

Keyword: Community Learning Center, Management, Maximize Potential

1. บทนำ

ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปัจจุบัน (พ.ศ.2545-พ.ศ.2549) ได้กำหนดนโยบายสำหรับพัฒนาศักยภาพของคนและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยให้ชุมชนได้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมมากขึ้น โดยจัดตั้งให้องค์กรชุมชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาชุมชน เนื่องจากความสัมพันธ์ภายในชุมชนเริ่มขาดออกจากกันไป ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน จากแต่ก่อนในอดีตสถานที่ เช่น วัดหรือโรงเรียนจะมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชน ซึ่งต่างฝ่ายต่างคอยเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน โดยวัดหรือโรงเรียนเปรียบเสมือนแหล่งความรู้ของชุมชน แต่เมื่อความสัมพันธ์ถูกตัดขาด บทบาทของวัดหรือโรงเรียนในฐานะที่เป็นแหล่งรวบรวมความรู้ หรือเป็นศูนย์กลางของการสร้าง สั่งสมและถ่ายทอดความรู้ให้แก่สมาชิกของชุมชนก็ลดน้อยลงไปด้วย ทำให้ชุมชนในปัจจุบันขาดการเชื่อมสัมพันธ์หรือแหล่งศูนย์กลางที่คอยประสานให้กับคนในชุมชนได้ มาพบปะ ทำกิจกรรมร่วมกัน เนื่องจากภายในชุมชนแต่ละที่นั้น ขาดสถานที่ที่เหมาะสมในการใช้เป็นแหล่งศูนย์กลางของชุมชน เป็นแหล่งให้ความรู้ ฝึกฝนอาชีพและสืบต่อความรู้ดั้งเดิมในท้องถิ่นให้ดำรงอยู่ต่อไป ดังนั้นทางภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงเล็งเห็นปัญหา ณ จุดนี้ จึงได้ดำเนินนโยบายจัดตั้งศูนย์การเรียนชุมชนขึ้นภายในพื้นที่ชุมชนแต่ละแห่ง เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของคนในชุมชนและเป็นแหล่งศูนย์กลางในการพัฒนาของชุมชน

ในส่วนของกรุงเทพมหานคร ตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2545-พ.ศ.2549) ได้

กำหนดนโยบายให้พัฒนาชุมชนและส่งเสริมให้ชุมชนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ [1] โดยมีรูปแบบของศูนย์การเรียนชุมชนในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อรองรับนโยบายดังกล่าว โดยแบ่งพื้นที่ในเขตการดูแลของกรุงเทพมหานครออกเป็น 4 ส่วน คือ ในส่วนของกรุงเทพมหานคร 1 กรุงเทพมหานคร 2 กรุงเทพมหานคร 3 และกรุงเทพมหานคร 4 โดยทั้ง 4 ส่วนนี้จะสังกัดกับหน่วยงานกระทรวงศึกษาธิการ แต่เนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องต่าง ๆ และสภาพปัญหาที่พบเห็นได้ในปัจจุบันของศูนย์การเรียนชุมชนในพื้นที่บริเวณต่าง ๆ ที่ไม่เหมาะสม ได้แก่ ไม่มีอาคารเป็นของตนเอง ในบางชุมชนต้องใช้สถานที่อื่น ๆ ในการให้บริการทางด้านการศึกษาแก่คนในชุมชน เช่น ขอใช้พื้นที่ห้องเรียนในโรงเรียน พื้นที่ของสถานประกอบการอื่น ๆ หรือบ้านของคนในชุมชนนั้น ๆ หรือปัญหาในเรื่องสภาพที่ตั้งที่ไม่เหมาะสม กีดขวางการจราจร รวมถึงปัญหาในเรื่องการขาดแคลนอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการดำเนินงานภายในศูนย์การเรียนชุมชน ดังนั้น เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชนและสมาชิกในชุมชน ทางผู้วิจัยจึงเห็นควรที่จะต้องทำการศึกษาศักยภาพ รวมถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของศูนย์การเรียนชุมชน เพื่อหาแนวทางการจัดการเพื่อเพิ่มศักยภาพให้แก่ศูนย์การเรียนชุมชน ให้เป็นเสมือนชุมชนแห่งการเรียนรู้ และเป็นศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกันของคนในชุมชน รวมถึงเป็นแหล่งพัฒนาองค์ความรู้ดั้งเดิมภายในชุมชนให้คงอยู่และสืบทอดต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

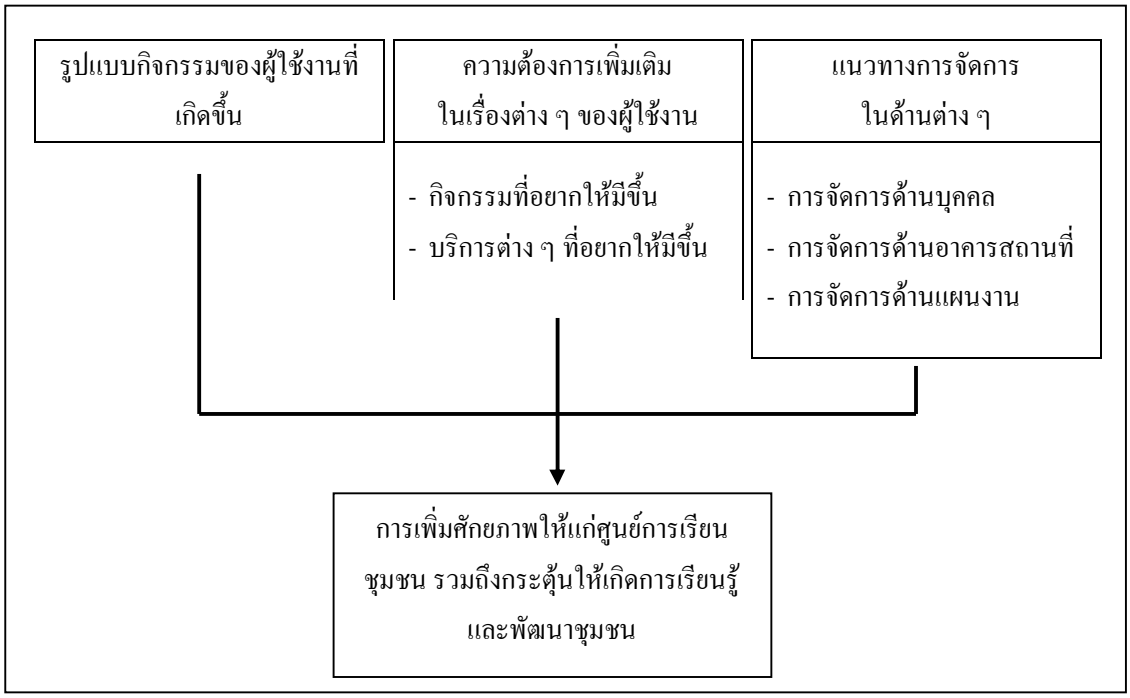
1. ศึกษารูปแบบกิจกรรมของผู้ใช้งานที่เกิดขึ้นภายในศูนย์การเรียนชุมชนที่กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาชุมชน

2. ศึกษาความต้องการเพิ่มเติมในเรื่องต่าง ๆ ของผู้ใช้งานในศูนย์การเรียนชุมชน เพื่อหาแนวทางการจัดการเพื่อเพิ่มศักยภาพให้แก่ศูนย์การเรียนชุมชน

3. เสนอแนวทางการจัดการในด้านต่าง ๆ เพื่อเพิ่มศักยภาพให้แก่ศูนย์การเรียนชุมชน รวมถึงกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาชุมชน

3. กรอบแนวความคิดในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงรูปแบบของกิจกรรมและความต้องการเพิ่มเติมในเรื่องของกิจกรรมและบริการต่าง ๆ ที่ผู้ใช้งานและบุคคลทั่วไปอยากให้มีขึ้น รวมถึงเสนอแนวทางการจัดการในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลัก 3P คือ People Place Process เพื่อเพิ่มศักยภาพให้แก่ศูนย์การเรียนชุมชน รวมถึงกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาชุมชน ดังรูปที่ 1 ต่อไปนี้

รูปที่ 1 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับศูนย์การเรียนชุมชน [2,3,4] ประกอบไปด้วย

1.1 ประเภทของศูนย์การเรียนชุมชน จำแนกเป็นประเภทได้ตามสถานที่ตั้ง คือ 1. ศูนย์การเรียนที่ประกาศจัดตั้งในสถานศึกษา (Institution Based) 2. ศูนย์การเรียนที่ประกาศจัดตั้งขึ้นในหน่วยงานภาครัฐและเอกชน (Integrated Based) 3. ศูนย์การเรียนที่ประกาศจัดตั้งในชุมชน (Community Based) และ 4. ศูนย์การเรียนที่ประกาศจัดตั้งในต่างประเทศ โดยการวิจัยนี้ เป็นการศึกษาศูนย์การเรียนในลักษณะที่ 3 คือ ศูนย์การเรียนที่ประกาศจัดตั้งขึ้นในชุมชน เพื่อคนในชุมชน ซึ่งเป็นสถานที่สำหรับจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน รวมถึงการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อการศึกษาตลอดชีวิตของคนในชุมชน

1.2 กิจกรรมภายในศูนย์การเรียนชุมชน สามารถแบ่งได้เป็น 1. การศึกษาขั้นพื้นฐานสายสามัญในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย 2. การศึกษาอาชีพ ซึ่งจัดในรูปหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น 3. การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมให้บุคคลเกิดการเรียนรู้อย่างไม่เป็นระบบและแบบแผนโดยเฉพาะ 4. การส่งเสริมการศึกษาในระบบโรงเรียน 5. กิจกรรมนันทนาการ เป็นการพัฒนาทางด้านสุขภาพอนามัยและจิตใจ 6. กิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยเฉพาะการจัดกลุ่มสนใจการเรียนรู้เรื่องราวที่จะเป็นประโยชน์แก่บุคคลต่าง ๆ 7. กิจกรรมส่งเสริมศาสนาศิลปวัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่น และ 8. กิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

1.3 เกณฑ์มาตรฐานของศูนย์การเรียนชุมชน เพื่อให้การจัดศูนย์การเรียนชุมชนมีความชัดเจนเป็นรูปธรรม และมีแนวปฏิบัติซึ่งศูนย์การเรียนชุมชนสามารถนำไปใช้ดำเนินการให้เกิดประสิทธิภาพที่ดียิ่งขึ้น ทางกรมการศึกษานอกโรงเรียน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2540) มีการกำหนดองค์ประกอบของศูนย์การเรียนชุมชน ดังนี้ (ตารางที่ 1, 2, 3)

ตารางที่ 1 เกณฑ์มาตรฐานในเรื่องการศึกษาตามอัธยาศัยของศูนย์การเรียนชุมชน

การศึกษาตามอัธยาศัย	จำนวน
1. สถานที่	มีมุม/ห้องเพื่อจัดบริการข่าวสารข้อมูล
2. วัสดุ	
2.1 สื่อสิ่งพิมพ์	
- หนังสือทั่วไป	100 เล่มขึ้นไป
- วารสาร/นิตยสาร	1 ชื่อเรื่องขึ้นไป
- หนังสือพิมพ์	1-2 ฉบับต่อวัน
- แบบเรียน/ชุดการเรียน	ขึ้นอยู่กับความต้องการ
- แผ่นพับ/แผ่นปลิว	ขึ้นอยู่กับความต้องการ
- แฟ้มข้อมูลท้องถิ่น	มีข้อมูลเป็นปัจจุบัน
2.2 สื่อโสตทัศนศึกษา	
- แถบเสียง	10 ม้วนขึ้นไป
- วีดิทัศน์	10 ม้วนขึ้นไป
2.3 สื่อทดลอง	
- เครื่องเล่น/เกมส์ต่าง ๆ	3 ชุดขึ้นไป
- ชุดตรวจสุขภาพ	1 ชุด
2.4 สื่อสาธิต	
- ป้ายนิเทศ	1 ชุด
- แผนที่/ลูกโลก	มีตามความเหมาะสม
- แผนภูมิ	มีตามความเหมาะสม
- ชุดนิทรรศการ	-
3. ครุภัณฑ์ (เกณฑ์ขั้นต่ำ)	
- โต๊ะทำงาน	1 ชุด
- โต๊ะอ่านหนังสือ	2 ตัว
- เก้าอี้	10 ตัว
- ตู้/ชั้นหนังสือ	1 ที่
- ที่วางหนังสือพิมพ์	1 ที่
- ป้ายนิทรรศการ	1 ที่
- เครื่องรับโทรทัศน์	1 เครื่อง
- เครื่องเล่นวีดิทัศน์	1 เครื่อง
- วิทยุ เทป	1 ชุด
- ตู้เก็บเอกสาร	-

ตารางที่ 2 เกณฑ์มาตรฐานในเรื่องการศึกษาสายสามัญของศูนย์การเรียนชุมชน

การศึกษาสายสามัญ	จำนวน
1. สถานที่	มีสถานที่ที่เหมาะสม
2. วัสดุ	
- หลักสูตร	มีจำนวนที่เพียงพอ
- คู่มือครู	มีจำนวนที่เพียงพอ
- คู่มือนักศึกษา	มีจำนวนที่เพียงพอ
3. ครุภัณฑ์ (เกณฑ์ขั้นต่ำ)	
- โต๊ะทำงาน	1 ชุดขึ้นไป
- โต๊ะ/เก้าอี้	เพียงพอกับนักศึกษา
- กระดานดำ/ไวท์บอร์ด	เพียงพอกับห้องเรียน
4. นักศึกษา กศน.	ไม่น้อยกว่า 2 กลุ่ม
5. ผู้ให้บริการ	
- ครูผู้สอน	ตามอัตราส่วนนักศึกษา
- ครูประจำกลุ่ม	ตามอัตราส่วนนักศึกษา
- วิทยากรท้องถิ่น	ตามความเหมาะสม

ตารางที่ 3 เกณฑ์มาตรฐานในเรื่องการศึกษาสายอาชีพของศูนย์การเรียนชุมชน

การศึกษาสายอาชีพ	จำนวน
1. สถานที่	มีสถานที่ที่เหมาะสม
2. วัสดุ	
- หลักสูตร	มีจำนวนที่เพียงพอ
- คู่มือครู/สื่อ	มีจำนวนที่เพียงพอ
- วัสดุฝึก	มีจำนวนที่เพียงพอ
3. ครุภัณฑ์	เพียงพอกับนักศึกษา
4. ผู้เรียน	
- สายอาชีพ	ไม่น้อยกว่า 3 ห้องต่อปี
- กลุ่มสนใจ	ไม่น้อยกว่า 6 กลุ่มต่อปี
5. ครู	
- ครูผู้สอน/วิทยากร	ตามเกณฑ์ของ กศน.
- ภูมิปัญญาท้องถิ่น	ตามความเหมาะสม

2. ทิพวรรณ ไพโรจน์ถาวรวัฒนา (2542) [5] ได้ศึกษาเรื่อง “ความคิดเห็นของชาวบ้านห้วยมะขามป้อมต่อการดำเนินงานของศูนย์การเรียนชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านห้วยมะขามป้อม ต.ท่าก๊อ อ.แม่สรวย จ.เชียงราย” จากผลการศึกษาพบว่า เหตุผลหลักที่นักศึกษาผู้ใหญ่เลิกเรียนกลางคันเป็นเพราะ การเรียนการสอนไม่ต่อเนื่อง ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย ทั้งที่ใจจริงชาวบ้านยังอยากให้มีการเรียนการสอนภาคค่ำต่อไป ส่วนเหตุที่ผู้ปกครองนิยมส่งบุตรหลานไปเรียนที่อื่นเนื่องจากเพราะคุณภาพการสอน มีคุณภาพต่ำกว่าการสอนแบบโรงเรียนปกติ อีกทั้งการที่ครูอาสาสมัครต้องมีบทบาทด้านการพัฒนาด้วยทำให้ ครูทุ่มเทให้กับการสอนได้ไม่เต็มที่ สำหรับผู้ปกครองที่ยังให้บุตรหลานเรียนที่ศูนย์ในปัจจุบัน ส่วนหนึ่งเพราะสภาพรายได้และเศรษฐกิจในครัวเรือนยังไม่อำนวยที่จะส่งบุตรหลานไปเรียนที่อื่น

5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือแบบสอบถาม ใช้เพื่อศึกษาถึงพฤติกรรมการใช้งาน ทัศนคติ และความคิดเห็นของผู้ที่เข้าใช้และไม่ได้เข้าใช้ศูนย์การเรียนชุมชน แบ่งได้เป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเกี่ยวข้องกับการใช้งานศูนย์การเรียนชุมชน จำนวน 6 ข้อ อันประกอบด้วย เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ การเข้าใช้งานศูนย์การเรียนชุมชน ชื่อของศูนย์การเรียนชุมชนที่เข้าใช้ และกิจกรรมที่ทำภายในศูนย์การเรียนชุมชน โดยลักษณะคำถามเป็นคำถามปลายเปิดและปลายปิด

ตอนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูล จำนวน 5 ข้อ ประกอบไปด้วยเรื่องบริเวณพื้นที่ที่ชอบใช้งาน พื้นที่ที่ควรปรับปรุง ความเหมาะสมของสถานที่ตั้ง วิธีการที่ช่วยให้มีคนเข้ามาใช้งานศูนย์การเรียนชุมชนมากยิ่งขึ้น ซึ่งลักษณะคำถามเป็นคำถามปลายเปิดและปลายปิด

ตอนที่ 3 ข้อมูลความต้องการและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้ให้ข้อมูล สำหรับศูนย์การเรียนชุมชนที่ตอบสนองต่อการใช้งาน ทั้งในเรื่องบริเวณพื้นที่ตั้งที่เหมาะสม รูปแบบของกิจกรรมที่เป็นประโยชน์และต้องการให้มีเพิ่มเติมภายในศูนย์การเรียนชุมชน รวมถึงวิธีการที่เหมาะสมที่จะช่วยประชาสัมพันธ์ตัวศูนย์การเรียนชุมชนให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น โดยลักษณะคำถามเป็นคำถามปลายปิด คำถามแบบเลือกลำดับและคำถามปลายเปิด

6. การเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยนี้มีหน่วยประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 3 ลักษณะ คือ 1) ศูนย์การเรียนชุมชน 2) ผู้ที่เข้าใช้งานศูนย์การเรียนชุมชน และ 3) ผู้พักอาศัยในบริเวณโดยรอบศูนย์การเรียนชุมชน โดยผู้วิจัยใช้วิธีเลือกหน่วยตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (cluster sampling) โดยแบ่งกลุ่มตามลักษณะของศูนย์การเรียนชุมชน 3 ลักษณะ แล้วจึงเลือกหน่วยตัวอย่างผู้ที่เข้าใช้งานศูนย์การเรียนชุมชน และผู้พักอาศัยในบริเวณโดยรอบศูนย์การเรียนชุมชน ตามลำดับ

1. ศูนย์การเรียนชุมชน การวิจัยนี้ ผู้วิจัยแบ่งศูนย์การเรียนชุมชนเป็น 3 ลักษณะ แต่ละลักษณะได้หน่วยตัวอย่างซึ่งเป็นศูนย์การเรียนชุมชน ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling)

1) ศูนย์การเรียนชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของวัด โดยศึกษาที่ศูนย์การเรียนชุมชนวัดวชิรธรรมสาธิต

2) ศูนย์การเรียนชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของโรงเรียน โดยศึกษาที่ศูนย์การเรียนชุมชนอุดมสุข

3) ศูนย์การเรียนชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ภายในชุมชน โดยศึกษาที่ศูนย์การเรียนชุมชนหมู่บ้านนิรันดร์ วิลล่า

2. ผู้ที่เข้าใช้งานศูนย์การเรียนชุมชน ที่เป็นประเภทผู้เรียนหรือนักเรียนที่ลงทะเบียนเรียนในหลักสูตรการ ศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) เป็นหน่วยตัวอย่างที่ได้มาจากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ จำนวนศูนย์การเรียนชุมชนละ 100 คน รวมทั้งหมด 300 คน

3. ผู้พักอาศัยในบริเวณโดยรอบศูนย์การเรียนชุมชน เป็นหน่วยตัวอย่างที่ได้มาจากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ จำนวนทั้งหมด 100 คน

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ (1) การวิเคราะห์ในเรื่องข้อมูลเบื้องต้น รวมถึงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ของผู้ที่ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นข้อคำถามแบบปลายปิด และคำถามแบบเลือกลำดับ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลและการอภิปรายผล ด้วยสถิติร้อยละ (percentage) (2) การวิเคราะห์ในเรื่องความต้องการและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้ให้ข้อมูล ในส่วนข้อเสนอแนะเพิ่มเติมหรือสิ่งที่อยากให้แก้ไขสำหรับศูนย์การเรียนชุมชน ซึ่งเป็นข้อคำถามแบบปลายเปิด ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลและการอภิปรายผลด้วยการวิเคราะห์สังกัป (concept)

ตารางที่ 4 จำนวนการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ

รูปแบบของกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในศูนย์การเรียนชุมชน	จำนวนคนเข้าร่วมกิจกรรมในศูนย์การเรียนชุมชน			รวม (คน)
	ที่ตั้งในวัด	ที่ตั้งในโรงเรียน	ที่ตั้งในชุมชน	
1) เรียนหนังสือตามหลักสูตรของกศน.	100	100	100	300
2) เข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นในวันสำคัญต่าง ๆ	63	40	32	135
3) ใช้งานศาลา/ม้านั่งในบริเวณศูนย์การเรียนชุมชน	30	27	21	78
4) เข้าใช้งานห้องสมุด	16	-	16	32
5) ใช้งานเครื่องเล่นบริเวณศูนย์การเรียนชุมชน	4	16	8	28
6) เข้าอบรมทักษะวิชาชีพต่าง ๆ	8	-	12	20
รวม	221	183	189	593

7. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. รูปแบบของกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในศูนย์การเรียนชุมชน จากตารางที่ 4 พบว่า คนที่เข้าไปใช้งานศูนย์การเรียนชุมชนในแต่ละแห่ง มีรูปแบบของการทำกิจกรรมที่สอดคล้องใกล้เคียงกัน คือ วัตถุประสงค์หลักในการเข้าไปใช้พื้นที่ เพื่อเรียนหนังสือ รองลงไปคือ ใช้พื้นที่ในการจัดกิจกรรมเนื่องในโอกาสสำคัญต่าง ๆ ส่วนอันดับที่ 3 คือ เข้ามาใช้พื้นที่เพื่อพักผ่อนหย่อนใจในยามว่าง

2. กิจกรรมที่ผู้ใช้งานและบุคคลทั่วไปอยากให้มีขึ้นภายในศูนย์การเรียนชุมชน จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า รูปแบบของกิจกรรมที่อยากให้มีขึ้นภายในศูนย์การเรียนชุมชนมากที่สุด คือ กิจกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาเล่าเรียนและข้อมูลความรู้ ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรของ กศน. มีคอมพิวเตอร์และห้องสมุดไว้ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม มีการจัดอบรมฝึกฝนอาชีพให้แก่ผู้ที่สนใจทั่วไป ซึ่งเป็นลักษณะของการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมให้แก่ผู้เรียน

3. บริการต่าง ๆ ที่ผู้ใช้งานและบุคคลทั่วไปอยากให้มีขึ้นภายในศูนย์การเรียนชุมชน จากการวิจัยพบว่า บริการเพิ่มเติมที่ผู้ใช้อยากให้มีขึ้นภายในศูนย์การเรียนชุมชนมากที่สุด คือ ให้มีบริการยืม-คืนหนังสือจากห้องสมุดกลับไปอ่านที่บ้าน มากเป็นอันดับที่ 1 ในส่วนของอันดับที่ 2 คือ ให้มีการจัดกิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญต่าง ๆ ภายในบริเวณศูนย์การเรียนชุมชน และอันดับที่ 3 กับอันดับที่ 4 คือ มีเจ้าหน้าที่คอยให้ข้อมูลและประชาสัมพันธ์ในด้านต่าง ๆ แก่ผู้เข้าใช้งาน มีมุมสำหรับเด็กเพื่อเสริมสร้างทักษะและความรู้ ตามลำดับ ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 จำนวนความต้องการบริการเพิ่มเติมต่าง ๆ

ความต้องการบริการเพิ่มเติมภายในศูนย์การเรียนชุมชน	ผู้ใช้ศูนย์การเรียนชุมชน			บุคคลทั่วไป	รวม
	ที่ตั้งในวัด	ที่ตั้งในโรงเรียน	ที่ตั้งในชุมชน		
บริการยืม-คืนหนังสือจากห้องสมุดกลับไปที่บ้าน	68	59	64	63	254
มีเจ้าหน้าที่คอยให้ข้อมูลในด้านต่าง ๆ แก่ผู้เข้าใช้งาน	57	58	38	53	206
ให้มีการจัดกิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญต่าง ๆ	46	61	52	47	206
มีมุมสำหรับเด็กเพื่อเสริมสร้างทักษะและความรู้	60	37	41	66	204
มีร้านค้า / มุมเครื่องดื่มภายในศูนย์การเรียนชุมชน	41	35	34	34	144
มีมุมดูหนังฟังเพลงอยู่ภายในศูนย์การเรียนชุมชน	24	29	38	32	123
ให้บุคคลภายนอกเช่าพื้นที่ เช่น พื้นที่จัดประชุม	17	16	22	28	83
รวม	313	295	290	328	1226

4. การจัดการด้านบุคคล จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า อยากให้มีการเพิ่มเติมในส่วนของบุคลากรที่มีคุณภาพให้มากยิ่งขึ้น เนื่องจากจำนวนที่มีอยู่น้อยเกินไป นอกจากนั้นควรเพิ่มเติมในส่วนของทรัพยากรบุคคลในด้านอื่น ๆ เพิ่มเติมด้วย เช่น คนดูแลรักษาความสะอาดและดูแลทางด้านความปลอดภัย

5. การจัดการด้านอาคารสถานที่

1) บริเวณสถานที่ตั้งที่เหมาะสมสำหรับศูนย์การเรียนชุมชน จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้ง 400 คน ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า สถานที่ตั้งที่มีความเหมาะสมสำหรับศูนย์การเรียนชุมชน คือ ควรเป็นศูนย์การเรียนชุมชนที่มีพื้นที่ตั้งอยู่ในแหล่งชุมชนหรือบริเวณใกล้เคียง และมีอาณาบริเวณพื้นที่เป็นของตนเอง สามารถเข้าถึงได้สะดวกสบาย เสมือนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ดังจะเห็นได้ว่า จากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 400 คน มีถึง 237 คน คิดเป็นร้อยละ 59.25 ซึ่งมีปริมาณเกินครึ่งของทั้งหมดที่เลือกตอบข้อนี้

ในขณะที่พื้นที่ตั้งที่เหมาะสมสำหรับศูนย์การเรียนชุมชน คือ ตั้งรวมอยู่ในบริเวณพื้นที่ของโรงเรียนมีผู้เลือกตอบ 109 คน จากทั้งหมด 400 คน คิดเป็นร้อยละ 27.25 ได้เป็นอันดับที่ 2 และอันดับสุดท้าย คือ ศูนย์การเรียนชุมชนควรตั้งโดยรวมอยู่ภายในพื้นที่ของวัด มีผู้เลือกตอบ 54 คน จากทั้งหมด 400 คน คิดเป็นร้อยละ 13.50 ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ที่ตั้งที่เหมาะสมสำหรับศูนย์การเรียนชุมชน

ที่ตั้งที่เหมาะสมสำหรับศูนย์การเรียนชุมชน	จำนวน/ร้อยละความถี่ของผู้ตอบที่เข้าใช้ศูนย์การเรียนชุมชน			จำนวน/ร้อยละความถี่ของผู้ตอบที่เป็นบุคคลทั่วไป	รวม
	ที่ตั้งอยู่ในวัด	ที่ตั้งอยู่ในโรงเรียน	ที่ตั้งอยู่ในชุมชน		
ตั้งอยู่ในแหล่งชุมชน มีพื้นที่เป็นของตนเอง	42 (42.00 %)	50 (50.00 %)	71 (71.00 %)	74 (74.00 %)	237 (59.25 %)
ตั้งโดยรวมอยู่ภายในพื้นที่ของวัด	29 (29.00 %)	4 (4.00 %)	6 (6.00 %)	15 (15.00 %)	54 (13.50 %)
ตั้งโดยรวมอยู่ภายในพื้นที่ของโรงเรียน	29 (29.00 %)	46 (46.00 %)	23 (23.00 %)	11 (11.00 %)	109 (27.25 %)
รวม	100 (100.00 %)	100 (100.00 %)	100 (100.00 %)	100 (100.00 %)	400 (100.00 %)

2) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในเรื่องอุปกรณ์หรือเครื่องใช้ภายในศูนย์การเรียนชุมชน จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยากให้มีอุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ อยู่ในสภาพที่พร้อมใช้งาน และมีจำนวนที่เพียงพอต่อการใช้งาน รวมถึงเครื่องใช้ไฟฟ้า

ต่าง ๆ ภายในห้องเรียน

6. การจัดการด้านแผนงานดำเนินโครงการ

1) วิธีการในการประชาสัมพันธ์ให้บุคคลภายนอกเข้ามาใช้ศูนย์การเรียนชุมชน จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า วิธีการที่เหมาะสมในการประชาสัมพันธ์หรือดึงดูดให้บุคคลภายนอกเข้ามาใช้งานศูนย์การเรียนชุมชน คือ ใช้วิธีติดป้ายประกาศให้ทราบถึงกิจกรรมต่าง ๆ ภายในศูนย์การเรียนชุมชน เพื่อการประชาสัมพันธ์ ดังจะเห็นได้ว่า จากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 400 คน มีผู้เลือกตอบวิธีนี้ทั้งหมด 157 คน คิดเป็นร้อยละ 39.25 มากเป็นอันดับที่ 1 ในขณะที่อันดับที่ 2 คือ วิธีขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการประชาสัมพันธ์ มีผู้เลือกตอบวิธีนี้ทั้งหมด 136 คน คิดเป็นร้อยละ 34 โดยอันดับสุดท้าย คือ ใช้วิธีให้ผู้ที่เคยเข้าใช้ศูนย์การเรียนชุมชนบอกต่อ ๆ กันปากต่อปาก เพื่อเพิ่มจำนวนผู้ที่สนใจอยากจะเข้ามาใช้งานศูนย์การเรียนชุมชน มีผู้เลือกตอบวิธีนี้ทั้งหมด 101 คน คิดเป็นร้อยละ 25.25 และจำนวนผู้ตอบอีก 6 คน คิดเป็นร้อยละ 1.50 เลือกตอบวิธีอื่น ๆ นอกเหนือจากนี้ ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 วิธีการที่เหมาะสมในการประชาสัมพันธ์

วิธีที่เหมาะสมในการประชาสัมพันธ์ให้บุคคลภายนอกเข้าใช้ศูนย์การเรียนชุมชน	จำนวน/ร้อยละความถี่ของผู้ตอบที่เข้าใช้ศูนย์การเรียนชุมชน			จำนวน/ร้อยละความถี่ของผู้ตอบที่เป็นบุคคลทั่วไป	รวม
	ที่ตั้งอยู่ในวัด	ที่ตั้งอยู่ในโรงเรียน	ที่ตั้งอยู่ในชุมชน		
ให้ผู้ที่เคยเข้าใช้บอกต่อ ๆ กันปากต่อปาก	32 (32.00 %)	20 (20.00 %)	19 (19.00 %)	30 (30.00 %)	101 (25.25 %)
ติดป้ายประกาศให้ทราบถึงกิจกรรมต่าง ๆ	28 (28.00 %)	42 (42.00 %)	50 (50.00 %)	37 (37.00 %)	157 (39.25 %)
ขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	37 (37.00 %)	38 (38.00 %)	30 (30.00 %)	31 (31.00 %)	136 (34.00 %)
อื่น ๆ	3 (3.00 %)	0 (0.00 %)	1 (1.00 %)	2 (2.00 %)	6 (1.50 %)
รวม	100 (100.00 %)	100 (100.00 %)	100 (100.00 %)	100 (100.00 %)	400 (100.00 %)

2) ข้อเสนอแนะหรือสิ่งที่อยากให้แก้ไขในเรื่องอื่น ๆ สำหรับศูนย์การเรียนชุมชน จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า อยากให้มีการปรับเปลี่ยนในส่วนของหลักสูตร หรือวิธีการสอนให้มีความหลากหลายและตอบสนองต่อรูปแบบในปัจจุบันมากยิ่งขึ้น รวมถึงเพิ่มเติมในส่วนหลักสูตรการสอนวิชาใหม่ ๆ

ที่จำเป็นในโลกยุคปัจจุบันมากยิ่งขึ้น เช่น หลักสูตรของคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

8. สรุปผลการวิจัย วิจารณ์และข้อเสนอแนะ

1. รูปแบบของกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในศูนย์การเรียนชุมชน วัตถุประสงค์หลัก ๆ ในการเข้าไปใช้พื้นที่ภายในศูนย์การเรียนชุมชนของผู้ใช้งาน คือ เพื่อเรียนหนังสือหลักสูตรของการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) ซึ่งจัดเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานสายสามัญ รองลงไปคือ ใช้พื้นที่ในการจัดกิจกรรมเนื่องในโอกาสสำคัญต่าง ๆ ซึ่งเข้าข่ายในประเภทกิจกรรมส่งเสริมศาสนาศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น ส่วนอันดับที่ 3 คือ เข้ามาใช้พื้นที่เพื่อพักผ่อนหย่อนใจในยามว่าง เช่น เล่นกีฬา ใช้งานศาลาหรือม้านั่งภายในบริเวณศูนย์การเรียนชุมชนสำหรับนั่งพักผ่อน ซึ่งทั้งหมดนี้จัดอยู่ในประเภทกิจกรรมนันทนาการ รวมถึงใช้งานห้องสมุดและเครื่องเล่นต่าง ๆ ซึ่งจัดอยู่ในประเภทของการศึกษาตามอัธยาศัย

จะเห็นได้ว่านอกจากวัตถุประสงค์ของศูนย์การเรียนชุมชนที่เป็นสถานที่ไว้สำหรับเรียนหนังสือแล้ว บทบาทอีกอย่างหนึ่งของศูนย์การเรียนชุมชน คือ เป็นเสมือนสถานที่ที่สามารถเป็นศูนย์กลางของชุมชน คือ เป็นพื้นที่ส่วนกลางสำหรับชุมชน และเพื่อให้คนสามารถใช้พื้นที่ในบริเวณศูนย์การเรียนชุมชนให้ก่อประโยชน์แก่คนในชุมชนได้มากที่สุด ทั้งในแง่ของการใช้งานพื้นที่ในโอกาสต่าง ๆ หรือใช้พื้นที่ในส่วนต่าง ๆ เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ

2. กิจกรรมที่ผู้ใช้งานและบุคคลทั่วไปอยากให้มีขึ้นภายในศูนย์การเรียนชุมชน รูปแบบของกิจกรรมที่ผู้ใช้งานและบุคคลทั่วไปอยากให้มีขึ้นภายในศูนย์การเรียนชุมชนมากที่สุด คือ กิจกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาเล่าเรียนและข้อมูลความรู้ ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรของ กศน. รวมถึงความต้องการในส่วนของคอมพิวเตอร์และห้องสมุดไว้ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม ซึ่งนอกจากนำมาใช้งานในส่วนของการศึกษานอกโรงเรียน ยังช่วยส่งเสริมในเรื่องการศึกษาในระบบโรงเรียนได้อีกด้วย นอกจากนี้ความต้องการในเรื่องการจัดอบรมฝึกฝนอาชีพให้แก่ผู้ที่สนใจทั่วไป ยังเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่ผู้ใช้งานและบุคคลทั่วไปมีความเห็นชอบว่าควรนำมาพิจารณาร่วมด้วย เนื่องจากเป็นลักษณะของการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมให้แก่ผู้เรียนและจัดอยู่ในประเภทการศึกษาอาชีพ จึงสามารถจัดให้อยู่ในกลุ่มของกิจกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาเล่าเรียนและข้อมูลความรู้ได้

จากที่กล่าวมา สามารถสรุปได้ว่า ในความคิดของผู้ใช้งานศูนย์การเรียนชุมชนทั่วไป รวมถึงบุคคลภายนอกที่ไม่ได้เข้าใช้งานศูนย์การเรียนชุมชนนั้น มองว่ากิจกรรมหลัก ๆ ที่เป็นสิ่งที่สำคัญมากที่สุดภายในศูนย์การเรียนชุมชนที่ควรให้ความสำคัญมากเป็นอันดับแรก ๆ คือ กิจกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาเล่าเรียนและข้อมูลความรู้ต่าง ๆ โดยพื้นที่ใช้สอยในส่วนกิจกรรมอื่น ๆ เป็นเพียงพื้นที่เสริมเพื่อสนับสนุนให้การใช้งานภายในศูนย์การเรียนชุมชนเป็นไปอย่างราบรื่น และมีประสิทธิภาพมากที่สุด

3. บริการต่าง ๆ ที่ผู้ใช้งานและบุคคลทั่วไปอยากให้มีขึ้นภายในศูนย์การเรียนชุมชน บริการเพิ่มเติมที่ผู้ใช้งานและบุคคลทั่วไปอยากให้มีขึ้นภายในศูนย์การเรียนชุมชนมากที่สุด คือ ให้มีบริการยืม-คืนหนังสือจากห้องสมุดกลับไปอ่านที่บ้าน มากเป็นอันดับที่ 1 ในส่วนของอันดับที่ 2 คือ ให้มีการจัดกิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญต่าง ๆ ภายในบริเวณศูนย์การเรียนชุมชน และอันดับที่ 3 กับอันดับ

ที่ 4 คือ มีเจ้าหน้าที่คอยให้ข้อมูลและประชาสัมพันธ์ในด้านต่าง ๆ แก่ผู้เข้าใช้งาน มีมุมสำหรับเด็กเพื่อเสริมสร้างทักษะและความรู้ ตามลำดับ ซึ่งจะเห็นได้ว่าบริการเพิ่มเติมที่ผู้ใช้งานและบุคคลทั่วไปอยากให้มีมากที่สุดในอันดับที่ 1 และอันดับที่ 4 สามารถจัดเข้าอยู่ในกลุ่มประเภทของกิจกรรมเดียวกันได้ คือ เป็นกิจกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาเล่าเรียนและข้อมูลความรู้ ซึ่งสอดคล้องกับข้อสรุปในเรื่องกิจกรรมที่ผู้ใช้งานและบุคคลทั่วไปอยากให้มีขึ้นภายในศูนย์การเรียนชุมชนมากที่สุด คือ กิจกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาเล่าเรียนและข้อมูลความรู้ต่าง ๆ

ในขณะที่บริการเพิ่มเติมที่ผู้ใช้งานและบุคคลทั่วไปอยากให้มีมากที่สุดในอันดับที่ 2 คือ ให้มีการจัดกิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญต่าง ๆ ภายในบริเวณศูนย์การเรียนชุมชนนั้น จัดว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากเช่นเดียวกัน เนื่องจากการใช้ศูนย์การเรียนชุมชนเพื่อจัดกิจกรรม ต่าง ๆ นั้น สามารถช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้แก่คนในชุมชน รวมถึงใช้เป็นศูนย์กลางในการช่วยส่งเสริมสืบทอดกิจกรรมประเพณี วัฒนธรรม การละเล่นต่าง ๆ และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสนับสนุนการปกครองในระบอบประชาธิปไตย รวมถึงสร้างบทบาทความสำคัญให้แก่ตัวศูนย์การเรียนชุมชนได้ทำให้ศูนย์การเรียนชุมชนไม่ใช่เพียงสถานที่สำหรับให้การศึกษาเล่าเรียนและข้อมูลความรู้เท่านั้น แต่ยังเป็นสถานที่พบปะรวมตัวของคนในชุมชนอีกด้วย

4. การจัดการด้านบุคคล สามารถสรุปได้ว่า จำนวนบุคลากรที่มีอยู่ของศูนย์การเรียนชุมชนในแต่ละแห่งนั้นยังมีจำนวนไม่เพียงพอ เนื่องจากส่วนใหญ่แล้วในแต่ละศูนย์การเรียนชุมชนนั้นจะมีเพียงครูผู้สอนเพียงแค่คนเดียว และต้องรับผิดชอบในส่วนของการสอนในทุก ๆ วิชาเพียงผู้เดียว ซึ่งบางครั้งทำให้คุณภาพของการเรียนการสอนขึ้นอยู่กับตัวบุคคลผู้สอนเพียงคนเดียวมากจนเกินไป เพราะในความเป็นจริงแล้วผู้สอนท่านนั้น ๆ อาจมีความถนัดในการสอนหนังสือแต่ละวิชาไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของผู้เรียนด้วย ดังนั้นแนวทางการแก้ไข จึงควรเพิ่มในส่วนของบุคลากรต่าง ๆ เช่น ครูผู้สอนที่มีคุณภาพให้มีจำนวนมากยิ่งขึ้น และถ้าเป็นไปได้ก็ควรเป็นครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถที่หลากหลาย หรือมีความรู้เฉพาะทางเพื่อประสิทธิภาพในการถ่ายทอดความรู้ไปให้เหล่านักเรียน นักศึกษา

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น อาจมีความเป็นไปได้น้อย เนื่องจากต้องมีการใช้งบประมาณเพิ่มเติมหากมีการจัดจ้างครูผู้สอนเข้ามาเพิ่ม ดังนั้นวิธีการที่ดีอีกวิธีหนึ่ง คือ จัดหาอาสาสมัครให้เข้ามาช่วยเหลือในด้านการให้ความรู้และช่วยจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อแบ่งเบาภาระแก่ผู้สอน ซึ่งอาจจะเป็นในส่วนของนักศึกษาจบใหม่ หรือนักศึกษาฝึกงานต่าง ๆ ที่ต้องการประสบการณ์มากกว่าการคำนึงถึงปัจจัยทางด้านเงินทอง หรือต้องการช่วยเหลือและบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม ซึ่งวิธีดังกล่าวน่าจะทำให้ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของบุคลากรของศูนย์การเรียนชุมชนให้มีศักยภาพมากยิ่งขึ้น

5. การจัดการด้านอาคารสถานที่

1) บริเวณสถานที่ตั้งที่เหมาะสมสำหรับศูนย์การเรียนชุมชน สามารถสรุปได้ว่า สถานที่ตั้งที่มีความเหมาะสมสำหรับศูนย์การเรียนชุมชน คือ ควรเป็นศูนย์การเรียนชุมชนที่มีพื้นที่ตั้งอยู่ในแหล่งชุมชนหรือบริเวณใกล้เคียง และมีอาณาบริเวณพื้นที่เป็นของตนเอง สามารถเข้าถึงได้สะดวกสบาย เสมือนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน

ในขณะที่สถานที่ตั้งระหว่างภายในโรงเรียนกับภายในวัดนั้น จากผลการวิจัยพบว่าส่วนใหญ่มีความต้องการให้ตั้งศูนย์การเรียนชุมชนรวมอยู่ในบริเวณพื้นที่ของโรงเรียนมากกว่าตั้งโดยรวมอยู่ภายในพื้นที่ของวัด เนื่องจากลักษณะการใช้งานของศูนย์การเรียนชุมชน ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่อการศึกษาเล่าเรียนเป็นหลัก ดังนั้นจึงเห็นควรเหมาะสมที่จะรวมเข้าไว้ด้วยกันกับส่วนของโรงเรียนไปเลยมากกว่าที่จะรวมเข้ากับวัด เนื่องจากอาจดูไม่เหมาะสมใน หลาย ๆ ประการ เช่น วัดเป็นสถานที่สำหรับสงฆ์ และเป็นสถานที่ที่ต้องสำรวมทั้งกาย วาจา และใจ ดังนั้นถ้าเป็นไปได้ การรวมลักษณะรูปแบบของการใช้งานที่สอดคล้องกันของศูนย์การเรียนชุมชนกับโรงเรียน น่าจะเหมาะสมมากกว่าการรวมกันของศูนย์การเรียนชุมชนกับวัด ซึ่งมีลักษณะรูปแบบของการใช้งานแตกต่างกัน

2) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในเรื่องอุปกรณ์หรือเครื่องใช้ภายในศูนย์การเรียนชุมชน สามารถสรุปได้ว่า ในเรื่องของอาคารสถานที่ และเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ภายในศูนย์การเรียนชุมชน ควรจะมีพร้อมไว้ใช้งาน และเพียงพอต่อการใช้ ไม่ว่าจะเป็นสื่อในการเรียนการสอนต่าง ๆ เช่น หนังสือเรียน อุปกรณ์การเรียนต่าง ๆ เช่น กระดานบอร์ด โต๊ะ เก้าอี้ เครื่องขยายเสียง ฯลฯ รวมถึงเครื่องใช้ไฟฟ้าภายในห้องเรียน เช่น โทรทัศน์ประกอบการศึกษา ที่สามารถช่วยในด้านการให้ข้อมูลความรู้ในรูปแบบอื่น ๆ นอกจากวิชาความรู้จากตำราเรียนเพียงอย่างเดียว และที่สำคัญที่สุดในยุคสมัยนี้ คือ คอมพิวเตอร์ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า เป็นสื่อที่เข้ามามีบทบาทต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนรุ่นใหม่เป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากผลการวิจัย ที่อยากให้มีคอมพิวเตอร์ไว้ใช้งานภายในศูนย์การเรียนชุมชน สำหรับเปิดรับกับเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าในโลกปัจจุบัน รวมถึงนำเอาความรู้ และข้อมูลจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ จากทั่วทุกมุมโลกผ่านทางอินเทอร์เน็ตเข้ามาเพื่อปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

6. การจัดการด้านแผนงานดำเนินโครงการ

1) วิธีการในการประชาสัมพันธ์ให้บุคคลภายนอกเข้ามาใช้ศูนย์การเรียนชุมชน วิธีการที่เหมาะสมในการประชาสัมพันธ์หรือดึงดูดให้บุคคลภายนอกเข้ามาใช้งานศูนย์การเรียนชุมชน คือ ใช้วิธีติดป้ายประกาศให้ทราบถึงกิจกรรมต่าง ๆ ภายในศูนย์การเรียนชุมชน เพื่อการประชาสัมพันธ์มากเป็นอันดับที่ 1 ในขณะที่อันดับที่ 2 คือ วิธีขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการประชาสัมพันธ์ โดยอันดับสุดท้าย คือ ใช้วิธีให้ผู้ที่เคยเข้าใช้ศูนย์การเรียนชุมชนบอกต่อ ๆ กันปากต่อปาก เพื่อเพิ่มจำนวนผู้ที่สนใจอยากจะเข้ามาใช้งานศูนย์การเรียนชุมชน

จากผลการวิจัยพบว่า วิธีติดป้ายประกาศให้ทราบถึงกิจกรรมต่าง ๆ ภายในศูนย์การเรียนชุมชน เพื่อการประชาสัมพันธ์ เป็นวิธีที่สามารถลงมือทำได้ทันที โดยไม่ต้องรอ หรือไหว้วานองค์กร หน่วยงาน หรือผู้ใดก็ตาม เพียงแค่มีงบประมาณจำนวนหนึ่ง ก็สามารถทำได้เลย ซึ่งลักษณะรูปแบบ ข้อความของป้ายประกาศ หรือการโฆษณาประชาสัมพันธ์จะเป็นแบบใดนั้น ก็ขึ้นอยู่กับงบประมาณที่มี ซึ่งไม่จำเป็นต้องใช้ค่าใช้จ่ายในส่วนนี้มากมาย แค่เพียงจัดสรรให้เพียงพอ ก็น่าจะช่วยแจกจ่ายข้อมูลหรือประชาสัมพันธ์ให้ผู้อื่นรับรู้ถึงการมีอยู่ของศูนย์การเรียนชุมชนและอยากเข้ามาใช้งานภายในพื้นที่ศูนย์การเรียนชุมชนได้แล้ว

ในขณะที่วิธีอื่น ๆ เช่น ขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการประชาสัมพันธ์และวิธีให้ผู้ที่เคยเข้าใช้ศูนย์การเรียนชุมชนบอกต่อ ๆ กัน

ปากต่อปาก เพื่อเพิ่มจำนวนผู้ที่สนใจอยากจะเข้ามาใช้งานศูนย์การเรียนชุมชนนั้น เป็นวิธีที่ดีและน่าสนใจ เนื่องจากช่วยประหยัดงบประมาณบางส่วนในการประชาสัมพันธ์ได้ แต่อาจจะเกิดปัญหาบางอย่างขึ้นได้ เช่น จะทำอย่างไรให้หน่วยงานอื่น ๆ ช่วยเหลือในเรื่องการประชาสัมพันธ์ จะต้องใช้เงินหรือไม่ หรือทางฝ่ายนั้นหรือคนที่ทางเราไหว้วานจะช่วยเหลือเราเต็มที่หรือไม่ รวมทั้งวิธีเหล่านี้จะมีประสิทธิภาพมากหรือน้อยเพียงไร เป็นต้น ซึ่งจากที่กล่าวมาทำให้วิธีทั้ง 2 วิธีดังกล่าวอาจด้อยประสิทธิภาพมากกว่าวิธีที่ลงมือเองเลยในการลงมือจัดทำป้ายประกาศโฆษณา แต่ทั้ง 2 วิธีนี้ น่าจะเหมาะสมในกรณีที่ขาดแคลนในเรื่องของงบประมาณและเวลา แต่ค่อนข้างเสี่ยงมากกว่า

2) ข้อเสนอแนะหรือสิ่งที่อยากให้แก้ไขในเรื่องอื่น ๆ สำหรับศูนย์การเรียนชุมชน ในส่วนของข้อเสนอแนะเพิ่มเติมหรือสิ่งที่อยากให้แก้ไขต่าง ๆ ได้แก่ อยากให้มีการปรับเปลี่ยนในส่วนของหลักสูตรหรือวิธีการสอนให้มีความหลากหลายและตอบสนองต่อรูปแบบในปัจจุบันมากยิ่งขึ้น เช่น อาจจะเปลี่ยนจากการสอนจากตำราเรียน เป็นใช้สื่อในรูปแบบอื่น ๆ แทน เพื่อสร้างความแปลกใหม่ และดึงดูดความสนใจของผู้เรียน เช่น ให้ดูวีดิทัศน์ประกอบการศึกษา หรือให้ทำกิจกรรมนอกห้องเรียนบ้างเพื่อสร้างความผ่อนคลายและไม่น่าเบื่อ ในส่วนของเนื้อหาที่เรียนก็ควรจะปรับเปลี่ยนให้กระชับและเข้าใจง่าย ซึ่งในส่วนนี้ก็ขึ้นอยู่กับครูผู้สอนด้วยว่าจะสอนได้ดีมากน้อยเพียงใด รวมถึงการปรับเปลี่ยนหลักสูตรให้เข้ากับยุคสมัย เช่น อาจเพิ่มหลักสูตรการเรียนคอมพิวเตอร์เข้าไปในส่วนของศูนย์การเรียนชุมชนอุดมสุข เพราะว่าในพื้นที่บริเวณนั้นมีห้องคอมพิวเตอร์อยู่แล้ว เพียงแต่ไม่มีครูผู้สอนและไม่มีหลักสูตรดังกล่าวในภาคเรียน ทำให้นักเรียนนักศึกษาขาดทักษะความรู้ทางด้านนี้ไป

นอกจากนั้นอาจให้มีการนำบุคลากรภายนอกหรือผู้รู้เข้ามาช่วยแนะแนวทางการศึกษาต่อ หลังจากจบการศึกษาของการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.)ไป เนื่องจากผู้ที่เรียนจบกศน.ไป มีจำนวนไม่น้อยที่เข้าไปศึกษาต่อมหาวิทยาลัยในระดับอุดมศึกษา ซึ่งการที่เชิญบุคคล เช่น นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษา หรือศิษย์เก่าต่าง ๆ มาให้ความรู้และช่วยชี้แนะแนวทางการศึกษาต่อในภายภาคหน้าให้นั้น จะเป็นการช่วยสร้างมุมมอง หรือกระตุ้นความสนใจและเข้าใจในการศึกษาต่อในอนาคตข้างหน้าของเหล่านักเรียน นักศึกษาได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

ทางศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกรุงเทพมหานคร สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ สามารถนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้ เพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาปรับเปลี่ยนหรือเพิ่มเติมลักษณะของศูนย์การเรียนชุมชนภายในบริเวณพื้นที่ต่าง ๆ ได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยในด้านอื่น ๆ เพิ่มเติม เช่น ปัจจัยทางด้านกายภาพ หรือเรื่องของงบประมาณที่ได้รับ ในการดำเนินงานศูนย์การเรียนชุมชนในเชิงลึก เพื่อประโยชน์ในด้านที่จะสามารถนำผลการวิจัยที่ได้ไปปรับใช้ได้จริง

2. ควรศึกษากรณีศึกษาอื่น ๆ ที่มีลักษณะเงื่อนไขต่าง ๆ ใกล้เคียงกับกรณีศึกษานี้เพิ่มเติม เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้มาเปรียบเทียบกัน เพื่อเสนอเป็นแนวทางในการจัดการเพื่อเพิ่มศักยภาพให้แก่ศูนย์การเรียนชุมชน ที่มีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

9. เอกสารอ้างอิง

[1] สำนักพัฒนาชุมชน, คู่มือปฏิบัติงานด้านการพัฒนาชุมชนกรุงเทพมหานคร, 2544.

[2] กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ, องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น, ศูนย์การเรียนชุมชน. กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์, 2540.

[3] จินดา เรณู, รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาและพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนชุมชน, มหาสารคาม: ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดมหาสารคาม, 2538.

[4] เพ็ญณี แนรอท, แนวทางการจัดศูนย์การเรียนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในประเทศไทย, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2546.

[5] ทิพวรรณ ไพโรจน์ถาวรวัฒนา, ความคิดเห็นของชาวบ้านห้วยมะขามป้อมต่อการดำเนินงานของศูนย์การเรียนชุมชนชาวไทยภูเขา แม่ฟ้าหลวง บ้านห้วยมะขามป้อม ต.ท่าก๊อ อ.แม่สรวย จ.เชียงราย, สารนิพนธ์บัณฑิตอาสาสมัครมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542.